

Syryjska wojna domowa – konflikt lokalny czy zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego?

1. Wstęp

W wyniku protestów z przełomu 2010 i 2011 roku, z Tunezji zbiegł rządzący tym państwem od 1987 roku Zin al-Abidin Ben Ali. Kilka tygodni później, po niespełna 30 latach władzy, rezygnację złożył także egipski prezydent Hosni Mubarak. Kres rządów tych autokratów zaczęto utożsamiać z pragnieniem demokratyzacji ze strony uciskanych społeczeństw arabskich. Zdaniem zachodnich obserwatorów, w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie rozpoczął się wówczas proces demokratyzacyjny, który miał zaprowadzić normalizację sytuacji w regionie. Niektórzy dostrzegali już wówczas, iż świeccy przywódcy arabscy, pomimo nagminnego łamania praw człowieka, w rzeczywistości byli mniejszym złem od ekstremistów islamskich, a często również strategicznymi sprzymierzeńcami Zachodu w walce z nimi.

Z punktu widzenia celów oraz strategii Stanów Zjednoczonych i państw europejskich, potencjalna demokratyzacja Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, poza zwiększeniem wolności politycznej społeczeństw arabskich, niosła ze sobą także szereg niebezpieczeństw, w tym naruszenie status quo panującego tam od kilku dziesięcioleci. Z dużym niepokojem obserwowano już przebieg wydarzeń w Libii, w której protesty przeobraziły się w konflikt wewnętrzny zakończony śmiercią dziesiątek tysięcy ludzi. Ze względu na szereg czynników, za potencjalnie jeszcze groźniejszą uznano syryjską wojnę domową. Celem niniejszego tekstu jest ustalenie powodów, przez które protesty syryjskie, w przeciwieństwie do demonstracji w Tunezji czy Egipcie, stosunkowo szybko przerodziły się w konflikt zbrojny. Należy też wyjaśnić, jakie czynniki, pomimo upływu ponad 3 lat, śmierci setek tysięcy osób i licznych prób mediacji, wciąż utrudniają jego zakończenie. Jaka przyszłość czeka naród syryjski? Czy ostatecznie rebeliantom uda się obalić Baszara al-Asada i czy faktycznie byłoby to najkorzystniejszym rozwiązaniem? Co stanie się z Syrią po zakoń-

1 Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

czeniu konfliktu – czy pozostanie ona państwem świeckim, władzę przejmą islamiści czy może dojdzie do jej rozpadu?

2. Syryjska wojna domowa – fakty i strony konfliktu

Protesty w Syrii, w porównaniu do innych państw regionu, rozpoczęły się z kilkumiesięcznym opóźnieniem. Stosunkowo szybko nastąpiła też eskalacja przemocy i rozpoczęcie działań zbrojnych między reżimem Baszara al-Asada a rebeliantami. Wśród stron konfliktu, którego początek datuje się na 15 marca 2011 roku, wyróżnić można szereg grup i organizacji. Strona rządowa liczyć może m.in. na wsparcie Syryjskich Sił Zbrojnych², Sił Obrony Narodowej³, Brygady Baas⁴, libańskiego Hezbollahu⁵, organizacji irańskich, a także kilku innych formacji. Wśród rebeliantów początkowo najliczniejszą grupę stanowili dezercerzy z Syryjskich Sił Zbrojnych tworzący Wolną Armię Syrii⁶. Z czasem na sile zyskiwać zaczęli jednak islamiści z Frontu Islamskiego, a pomiędzy obydwoma grupami doszło do konfliktu, który jednak udało się zażegnać⁷. Do przeciwników reżimu al-Asada należy jeszcze szereg innych ugrupowań. Odrębnie trzeba rozpatrywać bojowników z Państwa Islamskiego, którzy walki toczą nie tylko ze zwolennikami Baszara al-Asada, lecz także z pozostałymi grupami rebelianckimi⁸. Celem dżihadystów jest upadek państwa syryjskiego i zjednoczenie ludności muzułmańskiej w ramach nowego kalifatu⁹. W późniejszej fazie konfliktu jego stroną stanowiąc zaczęli też Kurdowie, czyli największa (ok. 10% populacji) syryjska mniejszość etniczna. Trudno jednak przypisać ich do którejkolwiek ze stron, bowiem część z tworzonych przez nich organizacji opowiada się za reżimem al-Asada, podczas gdy inne wspierają rebeliantów.

- 2 J. Schogol, *5 things you should know about Syria's military*, „Navy Times” z 28.04.2014, <http://www.navy-times.com/article/20130828/NEWS08/308280031/5-things-you-should-know-about-Syria-s-military> (16.06.2014).
- 3 E. Solomon, *Insight: Battered by war, Syrian army creates its own replacement*, „Reuters” z 21.04.2013, <http://www.reuters.com/article/2013/04/21/us-syria-crisis-paramilitary-insight-idUSBRE93K02R20130421> (16.06.2014).
- 4 A. Lund, *The Baath Battalions Move Into Damascus*, „Carnegie Endowment for International Peace” z 13.01.2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54167> (16.06.2014).
- 5 O. Holmes, *Lebanon dragged in as Hezbollah joins Syria war*, „Reuters” z 26.04.2013, <http://www.reuters.com/article/2013/04/26/us-syria-crisis-hezbollah-idUSBRE93P09720130426> (16.06.2014).
- 6 A. Albayrak, *Turkey Is Adding to Pressure on Damascus*, „The Wall Street Journal” z 5.10.2011, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052970204524604576610781937462842?mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB10001424052970204524604576610781937462842.html> (16.06.2014).
- 7 S. Assir, *Islamists forge Syria's biggest rebel alliance*, „The Daily Star” z 22.11.2013, <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Nov-22/238668-six-islamist-factions-unite-in-largest-syria-rebel-merger.ashx#axzz2lO4rbT76> (16.06.2014).
- 8 D. Evans, *Syrian rebels launch fierce offensive against al Qaeda fighters*, „Reuters” z 4.01.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/01/04/us-syria-crisis-fighting-idUSBREA0308720140104> (16.06.2014).
- 9 A. Cordesman, *Viewpoint: ISIS goals and possible future gains*, „BBC News Middle East” z 11.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27801680> (16.06.2014).

Według różnych doniesień, w wyniku działań wojennych prowadzonych na terytorium syryjskim, do tej pory śmierć poniosło od 150 tys. do nawet 220 tys. osób¹⁰. Rozbieżności w szacunkach wynikają z faktu, iż od wielu lat na terenie Syrii nie przeprowadzano spisów powszechnych, a także dlatego, iż oficjalnie potwierdzono jedynie część zgonów¹¹. Podaje się, że po stronie rządowej zginęło od 53 tys. do 58 tys. osób (z czego ok. 30-37 tys. żołnierzy armii syryjskiej). Liczbę zabitych wśród rebeliantów szacuje się natomiast na ok. 42 tys. lub nawet 63 tys. W kategoriach ofiar syryjskiej wojny domowej należy rozpatrywać również miliony obywateli zmuszonych do opuszczenia swoich domostw. Liczbę migrantów syryjskich ocenia się łącznie na ok. 9 mln osób, z czego blisko 3 mln osób to uchodźcy zbiegli w większości do Libanu, Jordanii, Turcji i Iraku¹². Według niektórych prognoz, liczba uchodźców syryjskich do końca 2014 roku przekroczy nawet 4 mln, czyli prawie 25% całej populacji¹³. W ciągu 5 lat od 2009 roku, Syria z 2. na świecie państwa pod względem napływu uchodźców, staje się więc krajem o największym odsetku uchodźstwa wśród własnych obywateli¹⁴.

3. Historyczne tło

Po odzyskaniu przez Syrię niepodległości w 1946 roku, ówczesni rządzący stanęli przed niezwykle trudnym zadaniem odbudowy państwa i utrwalenia tożsamości narodowej. Głównymi przeszkodami utrudniającymi realizację tych celów okazały się znaczne zróżnicowanie wyznaniowe i etniczne, a także gospodarcze i społeczne dysproporcje.

W początkowej fazie państwo syryjskie charakteryzowało się znaczną niestabilnością. Po serii zamachów stanu, w 1954 roku doszło do połączenia Syrii z Egiptem i powstania Zjednoczonej Republiki Arabskiej. Większość stanowisk administracyjnych w nowym tworze państwowym przypadła Egipcjanom, łącznie z funkcją prezydenta powierzoną Gamalowi Abdelowi Naserowi. Oba narody również dzieliły zauważalne ekonomiczne i społeczne różnice, co w 1961 roku doprowadziło do kolejnego syryjskiego zamachu stanu i rozpadu ZRA¹⁵. Za przeprowadzonym dwa lata później przewrotem stała natomiast Partia Socjalistycznego Odrodzenia Arabskie-

10 D. Evans, *Death toll in Syria's civil war above 150,000: monitor*, „Reuters” z 1.04.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/04/01/us-syria-crisis-toll-idUSBREA300YX20140401> (16.06.2014).

11 L. Balcells, L. Beehner, J. Schulhofer-Wohl, *How should we count the war dead in Syria?*, „Washington Post” z 1.05.2014, <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/05/01/how-should-we-count-the-war-dead-in-syria/> (16.06.2014).

12 *Syria Regional Refugee Response*, „UNHCR. The UN Refugee Agency” z 12.06.2014, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (16.06.2014).

13 C. Anna, *Syrians to become world's largest refugee population*, „The Times of Israel” z 26.02.2014, <http://www.timesofisrael.com/syrians-to-become-worlds-largest-refugee-population/> (16.06.2014).

14 M. Nichols, *Syrians set to replace Afghans as largest refugee population: U.N.*, „Reuters” z 25.02.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/02/25/us-syria-crisis-un-idUSBREA101MA20140225> (16.06.2014).

15 J. Zdanowski, *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010, s. 238.

go (w skrócie partia Baas)¹⁶. W 1966 roku, trzynastego z kolei puczu dokonali radykałowie tego ugrupowania, wprowadzając stan wyjątkowy i dokonując czystek wewnętrznych. Następnie wybuchła tzw. wojna sześciodniowa z Izraelem, którą Syria przegrała, tracąc tym samym kontrolę nad strategicznymi terenami Wzgórz Golan. Na fali rozgoryczenia próbowano odsunąć ze stanowiska ministra obrony narodowej Hafiza al-Asada, lecz w 1970 roku to on przeprowadził bezkrwawy zamach stanu, zostając premierem. Rok później był już prezydentem Syrii¹⁷.

Swoją prezydenturę Hafiz al-Asad oparł na sekularyzmie w życiu publicznym, wsparciu mniejszości religijnych, chłopów i klasy średniej oraz silnej centralizacji i personalizacji. W polityce zagranicznej główny nacisk kładł na dążeniu do stworzenia z Syrii regionalnej potęgi, co pod wieloma względami udało mu się osiągnąć, biorąc pod uwagę fakt, iż do czasu przejścia przez niego władzy, państwo to było niezwykle niestabilne, podzielone wewnętrznie i targane przez kolejne zamachy stanu. Cele polityki zagranicznej al-Asada związane były z koncepcją tzw. Wielkiej Syrii, na którą poza jego ojczyznę składały się także terytoria Libanu, Palestyny i Jordanii. Tłumaczy to nie tylko silną historycznie pozycję Syrii w Libanie, kontrolę nad palestyńskim ruchem narodowościowym, ale też jasne i stanowcze stanowisko w konflikcie izraelsko-palestyńskim. W okresie zimnej wojny Hafiz al-Asad potrafił również zręcznie lawirować między obozem zachodnim a ZSRR, nie opowiadając się po żadnej ze stron.

Hafiz al-Asad zmarł w 2000 roku, a władzę po nim przejął jego syn Baszar, który pierwotnie nie był brany pod uwagę jako ewentualny sukcesor. Wobec tragicznej śmierci starszego brata Basela, został on jednak do tego niejako zmuszony. Przyszły prezydent musiał w ekspresowym tempie nadrobić zaległości w karierze wojskowej i politycznej, lecz w przeciwieństwie do ojca i brata brak mu było ich charyzmy¹⁸. W większości aspektów Baszar al-Asad kontynuował politykę ojca, polegającą na poparciu armii i mniejszości, budując przy tym własny krąg zaufania. Zmiana na szczycie władzy rozbudziła w społeczeństwie syryjskim nadzieje na liberalizację tamtejszego systemu politycznego¹⁹. Początkowo Baszar al-Asad dopasował się do tych oczekiwań, rozszerzając sferę wyrażania opinii, a także wypuszczając wielu więźniów politycznych, co zostało nazwane Damasceńską Wiosną. Jego poczynania ulegały jednak stopniowemu zaostreniu, co nie pozostawiało żadnych wątpliwości odnośnie do autorytarnego charakteru jego władzy. W polityce zagranicznej kra-

16 *Syria Timeline: (1961 to date) – From Ba'ath takeover to the uprising*, „The Hindu” z 18.12.2013, <http://www.thehindu.com/news/international/syria-timeline-1961-to-date-from-baath-takeover-to-the-uprising/article3609596.ece> (16.06.2014).

17 D. Neff, *Middle East History: It Happened in February; Coup d'Etat Puts Hafez al-Assad in Position to Rule Syria*, „The Washington Report on Middle East Affairs 6” 1997, t. XV, <http://search.proquest.com/proquest.han.uwm.edu/pl/docview/218797144/B76FAA2FB2614B4DPQ/4?accountid=14884> (16.06.2014).

18 *Winds of Change*, „Middle East” 1999, nr 293, <http://search.proquest.com/proquest.han.uwm.edu/pl/docview/220621698/15E361773CAE4951PQ/4?accountid=14884> (16.06.2014).

19 M. Kaczorowska, *Syria – dyktatura o krok o d demokracji*, [w:] J. Danecki, S. Sulowski (red.), *Bliski Wschód coraz bliżej*, Warszawa 2011, s. 294.

ju nastąpił zwrot ku jeszcze bliższym relacjom z Iranem, dla którego Syria stawała się najbliższym sojusznikiem spośród wszystkich państw arabskich²⁰. Przyjaźń irańsko-syryjska stała się przeszkodą w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi, podobnie jak sprzeciw al-Asada wobec inwazji tego kraju na Irak oraz śmierć libańskiego premiera Rafika Haririego²¹. Pozycja Syrii w Libanie zaczęła słabnąć, a wskutek sporów z większością świata arabskiego państwo to znalazło się na uboczu polityki międzynarodowej.

4. Podłoże – u progu wojny domowej

Okres blisko 30-letnich rządów Hafiza al-Asada charakteryzował się znacznie większą stabilnością niż poprzedzające je 24 lata, w których doszło łącznie do kilkunastu zamachów stanu. Należy jednak być świadomym, iż stabilizację tę osiągnięto przy zastosowaniu metod niedemokratycznych, represji i łamaniu praw człowieka, czego najdobitniejszym przykładem jest masakra w Hamie z 1982 roku, w której śmierć poniosło nawet do 40 tys. osób²². Pomimo pewnych oznak odwilży, Baszar al-Asad kontynuował rządy oparte na ograniczeniu wolności politycznej obywateli, nie dopuszczając do funkcjonowania jakiegokolwiek opozycji.

Między 1970 a 2000 rokiem nastąpił drastyczny wzrost populacji Syrii z 6 do 20 mln²³. Stan gospodarki tego państwa u progu wojny domowej należałoby określić jako fatalny. Syryjskie PKB per capita (4,800 USD) oraz wzrost gospodarczy (3,2%) były w 2010 roku na jednym z najniższych poziomów wśród wszystkich państw arabskich²⁴. Poziom inflacji przekraczał wówczas 5,9%, zaś odsetek bezrobotnych 8,4%²⁵ (19,3% dla osób w wieku 15-24 lata²⁶). Odnotowano też jeden z najwyższych poziomów korupcji²⁷.

Wobec fatalnej sytuacji gospodarczej, poważnych problemów społecznych i pogłębiających je dynamicznych procesów demograficznych, a także w obliczu ograniczeń wolności politycznej, nie można się dziwić, że na fali tzw. Arabskiej Wiosny, również w Syrii doszło do antyrządowych protestów. Obywatele tego państwa, śle-

20 N. Bakri, *Iran Calls on Syria to Recognize Citizens' Demands*, „The New York Times” z 27.08.2011, http://www.nytimes.com/2011/08/28/world/middleeast/28syria.html?_r=1& (16.06.2014).

21 M. Kaczorowska, op. cit., s. 294-295.

22 J. Rodriguez, *1982: Syria's President Hafez al-Assad crushes rebellion in Hama*, „The Guardian” z 1.08.2011, <http://www.theguardian.com/theguardian/from-the-archive-blog/2011/aug/01/hama-syria-massacre-1982-archive> (16.06.2014).

23 *Syria: historical demographical data of the whole country*, „Populstat”, <http://www.populstat.info/Asia/syriac.htm> (16.06.2014).

24 *Compare CIA World Factbook*, „Find The Data”, <http://cia-world-fact-book.findthedata.org/> (16.06.2014).

25 *Unemployment, total (% of total labor force)*, „World Bank”, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries> (16.06.2014).

26 *Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24)*, „World Bank”, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS?page=2> (16.06.2014).

27 *Corruption Perception Index 2010*, „Transparency International”, <http://www.transparency.org/cpi2010/results> (16.06.2014).

dający wydarzenia z Tunisu i Kairu za pośrednictwem mediów społecznościowych i Internetu uwierzyli, że i oni są w stanie zmusić Baszara al-Asada do rezygnacji. Demonstracje w Damaszku wystąpiły jednak znacznie później niż w większości krajów arabskich, bo dopiero w marcu 2011 roku. Powodów tego jest kilka, w tym fakt, iż sporej części społeczeństwa syryjskiego al-Asad jawił się jako obrońca interesów arabskich, zagorzały przeciwnik USA i Izraela. Pomimo trudnej sytuacji ekonomicznej, przepaść między najbiedniejszymi a najbogatszymi w tym kraju była mniejsza niż chociażby w Tunezji i Egipcie. Ze względu na długotrwałe represje i likwidację wszelkich przejawów opozycji, brak było tam także świadomej politycznie i umocnionej ekonomicznie klasy średniej. Wskutek natychmiastowej reakcji Baszara al-Asada obawiającego się losu Hosniego Mubaraka i Zin al-Abidina Ben Alego, protesty szybko przerodziły się w regularne starcia armii z demonstrantami. Upadł wreszcie mur strachu powstały po masakrze w Hamie (1982), a wystąpienia antyrządowe przybrały na sile. Reżim gotowy był pójść na szereg ustępstw wobec społeczeństwa, byleby tylko powstrzymać dalsze wystąpienia. Zaproponowano m.in. obniżenie podatków, podniesienie płac, zezwolenie na korzystanie z portali społecznościowych, zniesienie stanu wyjątkowego oraz walkę z korupcją i nepotyzmem²⁸. W kwietniu 2011 roku prezydent odwołał rząd i utworzył „nowy”, w skład którego wchodziło jednak aż 9 z poprzednich 25 ministrów²⁹. Wszystkie próby przekonania społeczeństwa do odstąpienia od protestów zakończyły się niepowodzeniem. Wobec fiaska „metody kija i marchewki”, Baszar al-Asad zdecydował się na wyprowadzenie wojska naprzeciw demonstrantom, co wywołało eskalację konfliktu.

5. Specyfika

Nieemożność zakończenia syryjskiej wojny domowej przez ponad 3 lata zaskoczyła wielu obserwatorów, którzy spodziewali się szybkiej porażki Baszara al-Asada. Pod koniec 2011 roku, trwający od kilku miesięcy opór z jego strony nazywali oni nawet „spacerem umarłego”³⁰. Wygłaszający tego typu opinie, wśród których byli przedstawiciele administracji Stanów Zjednoczonych, nie uwzględnili jednak szeregu niezwykle istotnych czynników. Nie doceniono chociażby relewantności geopolitycznie strategicznego położenia Syrii, przez które krzyżują się w niej interesy wielu innych państw regionu i świata.

Od początku konfliktu opozycja antyrządowa pozostaje niezwykle rozbita wewnętrznie. Powstaniu brakowało zdecydowanego lidera, a militarna i polityczna

28 M. Chulov, N. Hassan, *President Assad offers concessions but fails to stop Syrian demonstrators*, „The Guardian” z 20.06.2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/jun/20/syria-president-assad-offers-concessions> (16.06.2014).

29 *Syria: President Bashar al-Assad forms new government*, „BBC News Middle East” z 14.04.2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13084656> (16.06.2014).

30 M. Lee, *US: Assad's Syria a 'dead man walking'*, „The Christian Science Monitor” z 14.12.2011, <http://www.csmonitor.com/World/Latest-News-Wires/2011/1214/US-Assad-s-Syria-a-dead-man-walking> (16.06.2014).

opozycja nie mogą się porozumieć. Brak jedności wynika m.in. z faktu, że w szeregi opozycji weszło wiele grup o różnych, często sprzecznych ze sobą interesach i celach, przez co poza walką z siłami prorządowymi, rywalizują one też między sobą. Rozbicie wewnętrzne przeciwników al-Asada, a także charakter i przebieg wydarzeń w Syrii po 2011 roku, w znacznym stopniu związane są również z tamtejszym zróżnicowaniem etnicznym i wyznaniowym, będącym jednym z największych w całym regionie. Także w szeregach społeczności międzynarodowej brak jedności. Kolejne próby mediacji i zakończenia konfliktu okazały się fiaskiem. Niepomyślność tych przedsięwzięć wynika ze wspomnianych partykularnych interesów poszczególnych państw. Z izraelskiego punktu widzenia, nieprzychylny, ale sekularny reżim Baszara al-Asada był mimo wszystko korzystniejszy niż iluzoryczna obietnica demokratyzacji obciążona realnym zagrożeniem przejęcia władzy przez ekstremistów islamskich. Dążący do hegemonii wśród państw muzułmańskich Iran nie może natomiast pozwolić sobie na utratę strategicznego i tak naprawdę jedyne go partnera w świecie arabskim, szczególnie wobec niechęci, jaką darzą go pozostałe państwa regionu. Turcji, którą podobnie jak Syrię zamieszkuje znaczna liczba Kurdów, zależy głównie na niedopuszczeniu do powstania kurdyjskiej autonomii w ramach państwa syryjskiego, osłabieniu ich ruchu separatystycznego, a także zabezpieczeniu własnych granic przed dżihadystami z Państwa Islamskiego. Wydarzenia rozgrywane się w Syrii nie są oczywiście obojętne również z punktu widzenia Libanu. W państwie znajdującym się do niedawna pod syryjską kontrolą, w dalszym ciągu widoczne są obawy przed ponowną interwencją. Dostrzec to można chociażby w postępowaniu władz libańskich, które wolą udawać, że problem ponad miliona uchodźców syryjskich nie istnieje, niż zaryzykować utworzenie obozów i udzielenie im zinstytucjonalizowanej pomocy. Z uwagi m.in. na niebezpieczeństwa związane z działalnością Państwa Islamskiego, niesłabnące zagrożenie terrorystyczne, porwania dla okupu dokonywane na obywatelach krajów zachodnich oraz rosnącą falę radykalizmu wśród społeczności muzułmańskich (także na emigracji), konflikt syryjski i jego finał jest istotny również z globalnego punktu widzenia.

6. Podsumowanie i wnioski

Trwający od ponad 3 lat syryjski konflikt wewnętrzny ulega systematycznej radykalizacji. Coraz większą rolę odgrywają podziały na tle religijnym i etnicznym, co znacznie utrudnia możliwości jego zakończenia. Grupy rebelianckie toczą z reżimem Baszara al-Asada walkę nie tylko o przejęcie władzy, lecz przede wszystkim o przyszły charakter państwa syryjskiego. Czy będzie ono w dalszym ciągu świeckie, czy powiedzie się plan bojowników z Państwa Islamskiego? Dylematy te oraz partykularne interesy poszczególnych państw utrudniają podjęcie wspólnego stanowiska przez środowisko międzynarodowe. Bo chociaż odpowiedzialny za śmierć

tysięcy Syryjczyków Baszar al-Asad jest już władcą skompromitowanym, którego Zachodowi niezmiernie ciężko byłoby ponownie zaakceptować, to pozostałe możliwości wcale nie wydają się korzystniejsze. W przypadku możliwego zwycięstwa islamistów, w tragicznym położeniu znajdują się przedstawiciele licznych przecież mniejszości religijnych popierających wcześniej reżim al-Asadów, o czym przekonali się już chrześcijanie i jazydzi na terenach zajętych w Syrii i Iraku przez Państwo Islamskie.

Zasygnalizowane uwarunkowania i cechy konfliktu w Syrii powodują, że przyszłość tego państwa rysuje się w ciemnych barwach. Niezależnie od tego, kto ostatecznie okaże się stroną zwycięską, ze względu na śmierć setek tysięcy osób, emigrację milionów Syryjczyków, zniszczenia wojenne oraz rosące problemy ekonomiczne i społeczne, trudno o lepsze warunki do stabilizacji. Najpewniej więc państwo to czeka powtórka z historii, czyli kolejne kryzysy, zamachy stanu i wojny domowe. Syria, zarówno w okresie trwającego konfliktu wewnętrznego, jak i po nim, stanowić więc będzie źródło wielu zagrożeń, z punktu widzenia bezpieczeństwa regionalnego oraz międzynarodowego.

Literatura

- Kaczorowska M., *Syria – dyktatura o krok od demokracji*, [w:] J. Danecki, S. Sulowski (red.), *Bliski Wschód coraz bliżej*, Warszawa 2011.
- Zdanowski J., *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010.

Źródła internetowe

- Albayrak A., *Turkey Is Adding to Pressure on Damascus*, „The Wall Street Journal” z 5.10.2011, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052970204524604576610781937462842?mg=reno64-wsj&url=http%3A%2F%2Fonline.wsj.com%2Farticle%2FSB10001424052970204524604576610781937462842.html>
- Anna C., *Syrians to become world's largest refugee population*, „The Times of Israel” z 26.02.2014, <http://www.timesofisrael.com/syrians-to-become-worlds-largest-refugee-population/>
- Assir S., *Islamists forge Syria's biggest rebel alliance*, „The Daily Star” z 22.11.2013, <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Nov-22/238668-six-islamist-factions-unite-in-largest-syria-rebel-merger.ashx#axzz2lO4rbT76>
- Bakri N., *Iran Calls on Syria to Recognize Citizens' Demands*, „The New York Times” z 27.08.2011, http://www.nytimes.com/2011/08/28/world/middleeast/28syria.html?_r=1&
- Balcells L., Beehner L., Schulhofer-Wohl J., *How should we count the war dead in Syria?*, „Washington Post” z 1.05.2014, <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/05/01/how-should-we-count-the-war-dead-in-syria/>
- Chulov M., Hassan N., *President Assad offers concessions but fails to stop Syrian demonstrators*, „The Guardian” z 20.06.2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/jun/20/syria-president-assad-offers-concessions>

- Compare CIA World Factbook, „Find The Data”, <http://cia-world-fact-book.findthedata.org/>
- Cordesman A., Viewpoint: ISIS goals and possible future gains, „BBC News Middle East” z 11.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27801680>
- Corruption Perception Index 2010, „Transparency International”, <http://www.transparency.org/cpi2010/results>
- D. Neff, Middle East History: It Happened in February; Coup d’Etat Puts Hafez al-Assad in Position to Rule Syria, „The Washington Report on Middle East Affairs 6” 1997, t. XV, <http://search.proquest.com.proquest.han.uwm.edu.pl/docview/218797144/B76FAA2FB2614B4DPQ/4?accountid=14884>
- Evans D., Death toll in Syria’s civil war above 150,000: monitor, „Reuters” z 1.04.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/04/01/us-syria-crisis-toll-idUSBREA300YX20140401>
- Evans D., Syrian rebels launch fierce offensive against al Qaeda fighters, „Reuters” z 4.01.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/01/04/us-syria-crisis-fighting-idUSBREA0308720140104>
- Holmes O., Lebanon dragged in as Hezbollah joins Syria war, „Reuters” z 26.04.2013, <http://www.reuters.com/article/2013/04/26/us-syria-crisis-hezbollah-idUSBRE93P09720130426>
- Lund A., The Baath Battalions Move Into Damascus, „Carnegie Endowment for International Peace” z 13.01.2014, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54167>
- Nichols M., Syrians set to replace Afghans as largest refugee population: U.N., „Reuters” z 25.02.2014, <http://www.reuters.com/article/2014/02/25/us-syria-crisis-un-idUSBREA101MA20140225>
- Rodriguez J., 1982: Syria’s President Hafez al-Assad crushes rebellion in Hama, „The Guardian” z 1.08.2011, <http://www.theguardian.com/theguardian/from-the-archive-blog/2011/aug/01/hama-syria-masacre-1982-archive>
- Schogol J., 5 things you should know about Syria’s military, „Navy Times” z 28.04.2014, <http://www.navytimes.com/article/20130828/NEWS08/308280031/5-things-you-should-know-about-Syria-s-military>
- Solomon E., Insight: Battered by war, Syrian army creates its own replacement, „Reuters” z 21.04.2013, <http://www.reuters.com/article/2013/04/21/us-syria-crisis-paramilitary-insight-idUSBRE-93K02R20130421>
- Syria Regional Refugee Response, „UNHCR. The UN Refugee Agency” z 12.06.2014, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- Syria Timeline: (1961 to date) – From Ba’ath takeover to the uprising, „The Hindu” z 18.12.2013, <http://www.thehindu.com/news/international/syria-timeline-1961-to-date-from-baath-takeover-to-the-uprising/article3609596.ece>
- Syria: historical demographical data of the whole country, „Populstat”, <http://www.populstat.info/Asia/syriac.htm>
- Syria: President Bashar al-Assad forms new government, „BBC News Middle East” z 14.04.2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13084656>
- Unemployment, total (% of total labor force), „World Bank”, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries>
- Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24), „World Bank”, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS?page=2>
- Winds of change, „Middle East” 1999, nr 293, <http://search.proquest.com.proquest.han.uwm.edu.pl/docview/220621698/15E361773CAE4951PQ/4?accountid=14884>